

10 đến 15-10-2001

Nông nghiệp - Nông thôn

KỸ THUẬT TRỒNG CÂY TRẠCH TẢ

■ TS NGUYỄN MẠNH DŨNG

CÂY trạch tả còn có tên gọi là cây thủy trạch, thủy ta... là một cây thuốc được trồng nhiều ở các tỉnh phía Nam Trung Quốc, nhưng mấy năm gần đây đã được di thực sang nước ta. Trạch tả rất thích hợp với các chân ruộng trũng, hầu, nhiều mùn trong vụ đông sau khi thu hoạch lúa mùa xong.

1 - Hình thái

Trạch tả là cây thân thảo, mọc ở ruộng nước, thân cây nhẵn bóng, lá đơn, mọc chụm từ rễ. Cuống lá dài 40cm, phiến lá tròn hoặc bầu dục tròn, màu xanh, dài 5-7cm, rộng 3-12cm, đầu lá hơi nhọn, sát cuống có hình quả tim hoặc tròn. Cuống hoa trạch tả mọc thẳng dài 0,7-1,0m chia thành đốt, mỗi đốt hoa mọc nhiều chùm hoa nhỏ có cuống ngắn. Lá dài chùm hoa hình bao gươm. Hoa lưỡng tính, dài hoa có 3 cánh màu xanh. Hoa cũng có 3 cánh nhưng màu vàng trắng, có 6 nhị đực, nhiều nhị cái, bầu thượng, quả khê, mọc thành chùm.

Có 2 loại: xuyên trạch tả và kiến trạch tả, trong đó kiến trạch tả có thân, lá cao, to hơn, năng suất và chất lượng cũng khá hơn.

2 - Thời vụ

Ở Tứ Xuyên (Trung Quốc) trạch tả thường được gieo hạt vào tiết hạ chí (21/6, cấy cây con vào tiết lập thu (8/8) để thu hoạch vào tiết đông chí (22/12). Nhưng các tỉnh phía Bắc Việt Nam nên gieo hạt vào tháng 8, cấy cây con vào đầu tháng 10 và thu hoạch vào giữa tháng 1. Không nên gieo trồng quá sớm, vừa không tận dụng được đất đai, thời tiết lại vừa quá nóng, cây phát triển không thuận lợi, nhưng cũng không nên cấy cây

con muộn quá, năng suất, chất lượng sẽ thấp. Cần tận dụng những chân ruộng trũng, hầu, thu hoạch lúa mùa xong, cấy trạch tả luôn để có hiệu quả cao.

3 - Ươm cây con (làm mạ trạch tả)

- **Làm đất:** Làm đất kỹ như khi gieo mạ lúa. Luống mạ trạch tả rộng 1-1,3m, rãnh rộng 0,3m. Đưa đất ở rãnh vào luống tạo cho luống cao khoảng 15-20cm, mép luống hơi cao để giữ được nước phân khi bón thúc. Bón 300-400kg/sào (8-10 tấn/ha) phân chuồng khi làm đất.

- **Gieo hạt:** Nên chọn loại hạt giống tốt, có màu vàng kim để gieo, hạt có màu xanh là hạt non, nảy mầm kém, hạt đỏ là hạt già, tỷ lệ nảy mầm cao nhưng khả năng phát triển kém, cho năng suất thấp, hạt màu đen là hạt cũ không dùng được. Lượng hạt giống cần dùng là 300g (0,3kg) cho mỗi sào mạ. Ngâm hạt giống trong nước 24-48 giờ bằng cách bóc hạt trong một lớp vải trước khi ngâm. Sau đó trộn với khoảng 30kg tro mộc rắc đều lên mặt luống. Gieo xong dùng chổi tre ép nhẹ lên mặt luống để hạt tiếp xúc với đất, tránh bị trôi.

- Chăm sóc cây con:

Cần làm giàn che hoặc cắm các cành cây hai bên mép luống để che nắng cho cây con. Giàn nên làm cao 1m, ban ngày phủ rơm rạ, khi cây đã cao 10cm trở lên có thể bỏ giàn che. Sau khi gieo 3-4 ngày, mặt luống đã hơi se, phải tưới nước, tưới thường xuyên vào buổi chiều, tưới xong phải tiêu nước ngay nhưng đảm bảo mặt luống luôn giữ được ẩm, không bị nứt nẻ. Trong giai đoạn mới nảy mầm nếu có mưa to, có thể

đưa thêm nước vào ruộng để bảo vệ cây. Khi cây cao từ 3cm trở lên, cần thường xuyên giữ mức nước trong ruộng khoảng 3cm nhưng không để ngập cây.

- **Tỉa cây con, bón thúc:** Khi cây cao khoảng 3cm tiến hành tỉa thưa đảm bảo vườn ươm có khoảng cách giữa các cây là 2-3cm. Bón thúc bằng nước phân chuồng. Khi tưới nên nhẹ tay, tránh làm đổ cây, tưới thúc cho cây con 2-3 lần trước khi đem trồng.

4. Trồng trạch tả ra ruộng

- **Làm đất:** Sau khi thu lúa mùa sớm, giữ nước trong ruộng 7-10cm, cày, bừa kỹ như làm ruộng cấy lúa. Bón lót 300-500kg/sào (9-15 tấn/ha) phân chuồng.

- **Cấy trạch tả:** Đánh cây con ở vườn ươm, bỏ thành bó nhỏ như bó mạ để đem đi cấy. Nên chọn những cây khỏe, tỉa bỏ bớt lá ở chân và lá vàng khi đánh cây để tạo điều kiện cho cây phát triển mạnh sau khi cấy. Cấy nông, tuy nhiên phải thẳng cây, chắc gốc. Mật độ cây khoảng 12 cây/m² (các cây cách nhau 27cm, vuông mắt sào) mỗi sào 4000-4300 cây là vừa.

5 - Chăm sóc

- **Bón thúc:** Bón thúc cho trạch tả 4 lần, lần đầu bón sau khi cấy 15 ngày, những ngày sau bón cách nhau 15-20 ngày, kết hợp sục bùn và nhặt cỏ. Lượng phân bón thúc cần khoảng 200kg/sào phân chuồng, 15kg/sào đạm sulfat và 15-20kg/sào phân kali.

- **Tưới nước:** Mục nước khi cấy là 3-7cm, sau đó cần giữ nước trong ruộng thường xuyên để làm mềm bùn. Khi sắp thu hoạch, tiêu hết nước cho ruộng khô, để thu hoạch.

- **Tỉa hoa, đánh nhánh phụ:** Trong quá trình chăm sóc phải tỉa hoa và nhánh phụ, hoa phải tỉa cả cuống, nhánh phụ phải ngắt sát gốc. Nếu không tỉa hoa, đánh nhánh phụ củ trạch tả sẽ xù xì khó chế biến, chất lượng củ không cao.

6 - Thu hoạch và chế biến củ

Khi cây héo lá là có thể thu hoạch được, thu non quá hoặc già quá thì chất lượng củ sẽ không cao. Khi thu hoạch, một tay cầm dao xắn đất xung quanh củ, một tay nhổ cây, giữ đất, cắt bỏ lá. Chú ý giữ lại những nhánh non ở củ để khi sấy củ không bị chảy nhựa đen, lõm đầu củ, giảm phẩm chất. Tút các lá non ở đầu củ bỏ thành bó nhỏ, treo lên phơi nắng. Khi ít nắng, củ lâu khô, phải sấy. Khi sấy nên dùng lửa nhỏ (lửa to làm củ bị vàng, phẩm chất kém) chú ý phải đảo lửa thường xuyên. Sấy xong, cho củ vào thùng quay (thùng có 2 đầu nhỏ giữa phình to), quay cho củ cọ sát vào nhau, rễ con và vỏ khô tróc hết, củ trạch tả trở nên nhẵn bóng và có màu vàng trắng là được.

Năng suất trạch tả khoảng 30kg/sào. Nếu thâm canh tốt có thể đạt đến 200kg/sào (2,7 tấn/ha).

Trạch tả là loại cây thuốc dễ trồng, có giá trị cao. Nhưng điều đáng nói là nó cho phép người nông dân có thể mở rộng diện tích vụ đông xuống cả những chân ruộng trũng, đọng nước, không có khả năng trồng các loại cây khác đem lại nguồn thu đáng kể cho những tháng mùa đông nông nhàn. Vì vậy, có những thời kỳ ở Thanh Oai (Hà Tây) đã phát triển hàng trăm hecta loại cây này trong vụ đông. □